

diversiteit tussen de EU-lidstaten inzake strafrechtelijke en administratieve aansprakelijkheid van rechtspersonen voor misdrijven, maar voorziet bovendien ook in een aantal aanbevelingen gebaseerd op de implicaties die deze diversiteit met zich meebrengt voor het EU-beleid ter zake. Besluitend kan gesteld worden dat de leden van het Genocide Network deze praktijkgerichte aan-

pak, dewelke een combinatie van onderlinge wederzijdse informatie uitwisseling en input van externe expertise biedt, vooropstellen en ervaren als bijzonder goed aansluitend bij de verwezenlijking van de doelstelling van het netwerk, zijnde het bevorderen van een doeltreffend onderzoek naar en vervolging van internationale misdrijven op nationaal niveau.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW, AND HUMAN RIGHTS LAW (3)

Pleidooi voor en Voorstel van Gemeenschappelijke Straftoemingsbeginselen voor bedrijven in de EU

Vanessa Franssen^a

^a Plaatsvervangend docent, Instituut voor Strafrecht, KU Leuven; Advocaat, Brussel (corresp: Vanessa.Franssen@law.kuleuven.be).

Wanneer men het over *straftoemeting* heeft, denkt men doorgaans enkel aan mensen, d.w.z. fysieke personen van vlees en bloed. Bibliotheken werden al volgeschreven over prangende vragen als: wat is een proportionele straf, en welke strafdoelen dienen individuele straffen na te streven? Straftoemeting is immers een cruciaal sluitstuk van het (stereotypisch nationale) strafproces.

In scherp contrast daarmee ligt het wetenschappelijke terrein van straftoemeting bij bedrijven nog grotendeels braakliggend. Tal van *essentiële vragen* (zoals bv. in welke mate verschilt de bestraffing van bedrijven met die van individuen, wat willen en kunnen we bereiken met strafsancities bij bedrijven, welke strafsancities zijn geschikt om die doelen te realiseren, en welke rechtsbeschermingsbeginselen moeten bij de straftoemeting van bedrijven worden gerespecteerd?) komen zelden of nooit aan bod.

Hoewel historisch perfect verklaarbaar, is het gebrek aan reflectie over straftoemeting bij bedrijven toch enigszins verwonderlijk. Tegenwoordig kunnen bedrijven in de meeste EU-lidstaten (ook België) immers aanzienlijke strafsancities oplopen. Ook de EU zelf lijkt bijzonder veel geloof te hechten aan de effectiviteit van strafsancities, met name in de strijd tegen grensoverschrijdende economische criminaliteit. Getuige daarvan bv. het recente

voorstel van verordening inzake de oprichting van een Europees Openbaar Ministerie, waarmee de Europese Commissie de strafrechtelijke aanpak van EU-fraude serieus wil aanscherpen.¹

Gelet op de toenemende *internationalisering* van *economische criminaliteit*, overstijgt de relevantie van straftoemeting bij bedrijven vandaag meer en meer het louter nationale niveau. Economische criminaliteit is niet alleen typisch grensoverschrijdend, maar wordt vaak (mede)gepleegd door bedrijven. In de EU vormt de bestrijding van die criminaliteit al jaren een *topprioriteit*, zoals recente richtlijnen en wetgevingsvoorstellen (o.a. inzake EU-fraude en misbruik van voorkennis) bevestigen. Echter, om een effectieve handhaving van EU-recht te garanderen en forumshopping te vermijden, zouden bedrijven idealiter overall in de EU op *gelijkwaardige wijze* moeten worden bestraft. Dat is vandaag niet het geval.

De huidige grensoverschrijdende samenwerking in strafzaken focust op de harmonisatie van misdrijven en sancties, niet op straftoemingsregels, die nationaal blijven. Daardoor zal de concrete uitkomst van de Europees gestuurde aanpak van economische criminaliteit onvermijdelijk divers blijven. Verdergaande harmonisatie is juridisch momenteel niet mogelijk en wellicht

¹ EUROPESE COMMISSIE, Voorstel voor een verordening van de Raad tot instelling van het Europees Openbaar Ministerie, COM(2013) 534 final, Brussel, 17 juli 2013. Voor een bespreking van dit voorstel, zie o.a. V. FRANSSEN, "Proposed Regulation on the European Public Prosecutor – Thinking Federal?", *European Law Blog*, 8 August 2013, te consulteren op <http://europeanlawblog.eu/?p=1887>; V. FRANSSEN, "Europees Openbaar Ministerie: kaskraker of hoofdbreker?", *Juristenkrant* 2013, afl. 276, 12-13.

evenmin wenselijk, omdat de strafrechter de straf steeds moet kunnen afstemmen op het concrete misdrijf en zijn dader. *Consensus* over een aantal *straftoematingsbeginselen* voor bedrijven *én hun concrete invulling* lijkt daarentegen wel nuttig, en zelfs essentieel. Straftoematingsbeginselen dragen immers bij tot meer uniformiteit, *zonder* de noodzakelijke flexibiliteit van het straftoematingsproces in de weg te staan.

Gelet op het braakliggende terrein inzake straftoemeting bij bedrijven en de nood aan meer uniforme straftoemeting in de strijd tegen economische criminaliteit, *beoogt* Vanessa Franssen met haar *doctoraatsonderzoek* een doortastende analyse van straftoematingsaspecten en –problemen bij bedrijven. Het uiteindelijke doel is een voorstel van gemeenschappelijke Europese straftoematingsbeginselen voor bedrijven die, vanuit *bottom-up* benadering, bijdragen tot een meer consistente bestraffing van economische criminaliteit in de hele EU.

Concreet is het proefschrift opgebouwd rond volgende *centrale onderzoeksvraag*: welke straftoematingsbeginselen dienen strafrechters (en andere gerechtelijke autoriteiten die strafsancities in de zin van art. 6 EVRM opleggen) in de EU te respecteren bij het bepalen van het type en de maat van straf voor bedrijven, en hoe moeten deze beginselen worden geconcretiseerd teneinde op gepaste wijze rekening te houden met de kenmerken die bedrijven onderscheiden van individuen, alsook om hen voldoende rechtsbescherming te bieden tegen arbitraire straftoemeting?

Om die vraag te beantwoorden, schetst de auteur eerst een overzichtelijk theoretisch kader inzake bestraffing en straftoemeting bij *individuen* (Deel II). Dit kader is immers nog steeds hét referentiepunt voor de bestraffing van bedrijven in de meeste strafrechtssystemen. Vervolgens gaat Deel III na of er voor individuen al bepaalde gemeenschappelijke straftoematingsbeginselen bestaan op Europees niveau. Daarbij wordt niet enkel rekening gehouden met de EU-rechtsorde, maar ook met het juridische kader van de Raad van Europa. Verder brengt Deel III de heersende strafdoelen in Europa in kaart, omdat straftoematingsbeginselen onvermijdelijk verbonden zijn met de strafdoelen die zij dienen te begrenzen.

In Deel IV en V kantelt de analyse en verschuift de aandacht naar *bedrijven*. Deel IV bestudeert eerst wat bedrijven precies onderscheidt van individuen en in welke mate die verschillen relevant zijn bij de straftoemeting. Op basis van die karakteristieke kenmerken wordt vervolgens nagegaan welke strafdoelen geschikt zijn voor bedrijven. Daarnaast wordt onderzocht welke materiële grondrechten bedrijven naar Europees recht genieten en in welke mate strafsancities deze rechten mogen beperken.

Deel V vervolgt met een grondige analyse van de bestraffing van kartels in het EU-mededingingsrecht. Deze analyse heeft tot doel na te gaan welke straftoematingsbeginselen door de EU-instellingen *zelf* worden gewaarborgd wanneer strafsancities in de zin van art. 6 EVRM worden opgelegd. Vervolgens wordt kritisch geëvalueerd in welke mate die beginselen bedrijven voldoende rechtsbescherming bieden tegen buitensporige en willekeurige strafsancities. Deze interdisciplinaire analyse vormt een belangrijke inspiratiebron voor het voorstel van EU-wijde straftoematingsbeginselen in Deel VI.

Tot slot trekt Deel VI conclusies uit de voorgaande analyse. Daarbij wordt vooreerst een kader aangereikt met gelaagde strafdoelen voor bedrijven. Aansluitend volgt een coherent voorstel van straftoematingsbeginselen voor bedrijven die, in samenwerking met de voormelde strafdoelen, zorgen voor adequate rechtsbescherming en bijdragen tot meer eenvormige straftoemeting in de EU.

Vanessa FRANSSEN verdedigde op 15 juni 2013 haar doctoraal proefschrift voor het behalen van de graad van doctor in de rechten aan de KU Leuven. De titel van het proefschrift luidt: *European Sentencing Principles for Corporations*.

Promotor was Prof. dr. F. VERBRUGGEN (KU Leuven); co-promotor was Prof. dr. K. LENAERTS (KU Leuven en Vice-voorzitter EU Hof van Justitie).

De andere leden van de examencommissie waren: Prof. dr. C. HARDING (Aberystwyth University), Prof. dr. M. FAURE (Universiteit Maastricht en Erasmus Universiteit Rotterdam) en Prof. dr. B. SPRIET (KU Leuven).

De commerciële uitgave van het proefschrift bij Hart Publishing (met als titel: *Principles of Corporate Sentencing in EU Law*) is gepland voor 2014.